

Міністерство освіти і науки України
Харківський обласний відділ Українського географічного товариства
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Університет Жирони (Іспанія)
Університет Орадя (Румунія)
Могилівський державний університет ім. А.О. Кулешова (Білорусь)
Харківська обласна станція юних туристів

РЕГІОН - 2017:

СТРАТЕГІЯ ОПТИМАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

МАТЕРІАЛИ

МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

(м. Харків, 19 – 20 вересня 2017 р.)

Харків
2017

Редакційна колегія: **В.С. Бакіров**, д. соц. н., проф., акад. НАН України (голова редакційної колегії), **Л.М. Немець**, д. геогр. н., проф. (заступник голови редакційної колегії), **М.О. Барановський**, д. геогр. н., проф., **А.П. Голіков**, д. геогр. н., проф., **Н.В. Гусєва**, к. геогр. н., доц., **Ю.І. Кандиба**, к. геогр. н., доц., **Л.В. Ключко**, к. геогр. н., доц., **С.В. Костріков**, д. геогр. н., проф., **К.В. Мезенцев**, д. геогр. н., проф., **К.А. Немець**, д. геогр. н., проф., **Я.Б. Олійник**, д. екон. н., проф., акад. АПН України, **І.О. Пилипенко**, д. геогр. н., доц., **Г.П. Підгрушний**, д. геогр. н., ст. наук. співроб., **К.Ю. Сегіда**, к. геогр. н., доц., **Дж.В. Субірос**, PhD, доц., **Ч. Морар**, PhD, доц., **М. Джентільє**, PhD, доц.

Адреса редакційної колегії: Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, к. 3-62, тел. 8(057) 707-52-74, e-mail: konfregion@ukr.net.

Затверджено до друку рішенням вченої ради факультету геології, географії, рекреації і туризму Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (протокол № 13 від 28.08.2017 р.).

Регіон – 2017: стратегія оптимального розвитку: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 19 – 20 вересня 2017 р.). – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2017. – 216 с.

Тексти представлено у авторській редакції. Автори несуть повну відповідальність за зміст доповідей, а також добір, точність наведених фактів, цитат, власних імен та інших відомостей.

Матеріали пройшли внутрішнє рецензування.

ISBN 978-966-285-435-0

© Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, оформлення, 2017

«ціна/якість». Не менш важливим фактором зменшення кількості рекреантів є також зниження рівня економіки та рівня фінансового забезпечення населення, що відображається на показниках рівня життя.

Список використаних джерел: 1. Державна служба статистики України. Головне управління статистики у Херсонській області. [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ks.ukrstat.gov.ua/>; 2. Сімченко С.В. Оцінка рекреаційної атрактивності території узбережжя Чорного та Азовського морів у межах Херсонської області / С.В. Сімченко. // Рекреаційно-оздоровчий потенціал Півдня України: [зб. наук. праць /ред. Бейдик О.О.]. Херсон: ПП Вишемирський В.С.. – 2013. – С. 92–96. ; 3. Сімченко С. Природно-рекреаційні ресурси території узбережжя Чорного та Азовського морів у межах Херсонської області як один з пріоритетних напрямків розвитку господарства регіону / С. Сімченко. // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Географічні науки. – Херсон: ПП Вишемирський, 2015. – 2015. – №2. – С. 108–112.

УДК 338.45(477.62-21)

ПРОМИСЛОВІСТЬ МІСТА БАХМУТ: СТРУКТУРА, ДИНАМІКА, ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ

О.Ю. Стороженко, І.Г. Мельник

estorozenko32@gmail.com; irgenmaks@gmail.com

*Луганський національний університет імені Тараса Шевченка,
м. Старобільськ, Україна*

Суспільна географія має значний теоретико-методологічний та методичний потенціал дослідження промислових комплексів міських поселень різних типів. Після того, як економіка країни перестала бути плановою, а статистика підприємств стала комерційною таємницею, інтерес до промислової тематики з боку суспільних географів суттєво послаб. Разом з тим, в умовах ринкової економіки, коли ускладнюються проблеми функціонування багатьох підприємств, цілих галузей, продукція яких з різних причин стає неконкурентоспроможною на ринку, як наслідок, виникають численні проблеми розвитку міст, для яких ці промислові підприємства є містоутворюючими. Динамізм та ускладнення функціонування промислових комплексів потребують постійного моніторингу та глибоких досліджень, які є важливими з точки зору науки і практики управління розвитком промисловості на окремій території. Усе вищезазначене й зумовило вибір теми дослідження, метою якого стало виявлення структурних та динамічних особливостей розвитку промисловості міста Бахмут.

Бахмут (1924-2016 рр. – Артемівськ) – найстаріше в Донецькій області місто, що засноване в 1571 році й розташоване в північно-східній частині Донецької області, на річці Бахмútка (права притока Сіверського Дінця). Це місто обласного значення, адміністративний центр Бахмутської міської ради (до складу якої входить ще смт Красна Гора). За людністю (на 01.01.2017 р. – 75 798 осіб) місто належить до категорії середніх. У територіальному поділі

праці воно спеціалізується на промисловості та тяжіє до Краматорсько-Слов'янського промислового вузла.

До регіональних передумов і факторів, що визначають специфіку сучасної галузевої структури промисловості та перспективи розвитку, належать:

- сприятливе (у цілому) економіко-географічне положення: у густозаселеному та високоурбанізованому, індустріальному регіоні, на залізниці, у зоні впливу міжнародного автомобільного транспортного коридору М-03. Проте близькість до тимчасово окупованої території (так званої «ДНР»), через що Бахмут з 2014 р. набув статусу «прифронтового міста», негативно позначилась на його ЕГП та розвитку промисловості;

- багатий природно-ресурсний потенціал, у т. ч. наявність водних ресурсів (р. Бахмутка та канал Сіверський Донець – Донбас) та сировинної бази для розвитку промисловості (сіль, доломіти для металургії, вогнетривкі та тугоплавкі глини, гіпс, пісок формований, піщаник, крейда та цеглово-черепична сировина);

- наявність територіальних ресурсів для розміщення нових промислових підприємств та, за необхідності, передислокації існуючих;

- можливості для кооперування різних виробництв. Серед інших факторів: забезпеченість трудовими ресурсами; розвинена інфраструктура міста; значна кількість підприємств малого та середнього бізнесу, якому належить важлива роль у реалізації інноваційного варіанта розвитку господарського комплексу; наявність вільних сфер та ніш для інвестування; потенціал для розвитку туризму, зокрема, індустріального (м. Бахмут входить до переліку історичних місць України).

Промисловість будь-якого регіону – це складна система виробничих зв'язків між галузями, що поєднує добувні та переробні галузі, процентне співвідношення яких формує галузеву структуру промисловості. Особливістю сучасної галузевої структури промислового комплексу м. Бахмут є диверсифікованість, що суттєво зменшує для міського бюджету ризики, пов'язані з нестабільністю функціонування підприємств в умовах ринкової економіки. Серед галузей промисловості представлені: добувна (видобуток гіпсового каменю, солі, вогнетривких глин) та різноманітна переробна промисловість – виробництво будівельних матеріалів (гіпсу будівельного та гіпсокартону), машинобудування та металообробка (виробництво ланцюгів різного призначення, запчастин до скребкових конвеєрів, електродів; виробництво апаратури автоматики, телемеханіки і зв'язку для залізниці), кольорова металургія (виробництво мідних та латунних труб), хімічна (полімерних матеріалів, фармацевтична), харчова (виробництво хлібобулочних та кондитерських виробів, соняшникової олії, ігристих вин) та легка (швейна). Роль цих галузей у вартості реалізованої промислової продукції неоднакова: близько 60 % припадає на первинні види економічної діяльності (добувна промисловість, виробництво неметалевої мінеральної сировини, виробництво та розподіл електроенергії, газу та води); частка виробництва машин та механізмів не перевищує 7 %, що свідчить про низький рівень модернізації галузевої структури.

Усі промислові підприємства м. Бахмут за результатами діяльності і фінансовим станом розподіляються на 3 групи: активні, не активні та підприємства-банкрути. У 2016 р. активних підприємств налічувалось 13 (у 2015 р. їх було 22). Більшість – це підприємства колективної форми власності (товариства з обмеженою відповідальністю, акціонерні товариства та ін.). Серед них є дуже крупні, провідні у своїх галузях, наприклад, ТОВ «Глас Трьош Артемівськ», виробник склопакетів – підприємство компанії «Глас Трьош Холдінг Україна». Частина підприємств орієнтовані на експорт, наприклад, ТОВ «Завод кольорових металів», ТОВ НВП «ES ПОЛІМЕР» (виробляє полімерні ізолятори та ізоляційні конструкції для контактних мереж залізниць, енергогенеруючих, енергорозподільчих підприємств України, Європи, Азії; частка експорту підприємства в останні роки досягала 25%). Є в місті й унікальне підприємство – ПрАТ «АРТВАЙНЕРІ» – найбільший в Україні виробник ігристих вин класичним способом (донедавна – Артемівський завод шампанських вин).

Протягом останніх 15–20 років відбувалось усунення неефективних виробництв та створення сприятливих умов для розвитку сучасних прогресивних технологій, що відповідають досягненням науки і техніки та ринковій економіці. В умовах жорсткої конкуренції деяким з підприємств вдалось здійснити технологічне оновлення, привести свою продукцію у відповідність до міжнародних стандартів, впровадити системи управління якістю відповідно до останніх вимог ISO 9001:2008 та ін., що дозволило розширити ринок збуту продукції. У 2015 р. частка сертифікованої промислової продукції у м. Бахмут складала 33,2 %, у 2016 р. – 36,6 % від загальної кількості реалізованої промислової продукції. Разом з тим, чимала кількість підприємств здали свої позиції, що позначилось на виробничих показниках. У 2012 р. обсяг реалізованої промислової продукції у м. Бахмут становив 5700 млн. грн.; у 2013 р. – 5671; 2014 р. – 4988; 2015 р. – 5247.

Масштабний негативний вплив на розвиток промисловості мали події 2014 р. на Сході України (втрата контролю над частиною Донецької та Луганської областей, економічна блокада торгівлі з ОРДЛО та розрив багатьох технологічних ланцюгів, замороження торгівлі з Російською Федерацією тощо). Втрачено потужний ринок збуту, а також деякі прямі залізничні та автомобільні сполучення, що значно ускладнило реалізацію продукції провідних виробників. Підприємства мають і свої, вузько специфічні проблеми функціонування. Так, найстаріше в Бахмуті містоутворююче підприємство – завод з обробки кольорових металів – має труднощі з постачанням первинної (в Україні не видобувається мідь) і вторинної сировини (металобрухту міді) та проблеми з реалізацією готової продукції. Наразі розглядається можливість постачання на підприємство сировини латуні – використаних та утилізованих гільз боєприпасів – для налагодження виробництва контактного проводу.

Таким чином, особливістю галузевої структури промисловості м. Бахмут є диверсифікованість та висока частка «первинних» галузей, пов'язаних з видобутком та виробництвом матеріальних ресурсів різного виду. Функціонування промислового комплексу відрізняється нестабільністю,

залежністю від ринків збуту продукції, від загальноекономічної та політичної ситуації в країні.

УДК 911.3

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗОВНІШНІХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНИ

Є.Ю. Телебєнєва, Л.А. Павленко

telebenevaev@gmail.com, pavlenkolina25@gmail.com

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, м. Харків, Україна

Після того, як запровадили демократичні свободи, зокрема свободу пересування, показники зовнішньої міграції в Україні почали стрімко зростати, передусім за рахунок перетинів кордону на заході країни. У 2013 р., (до анексії Криму та початку конфлікту на Сході України) вперше, за всю історію незалежності України, чисельність поїздок українців до Польщі перевищила кількість виїздів до Росії, яка традиційно найбільше відвідувалася громадянами України і з якою зберігався безвізовий режим. З початком збройного конфлікту та проведення АТО, відбулося загальне зменшення кількості поїздок за кордон, передусім – до Росії: у 2014 р. їх було майже на третину менше, ніж у 2013 р. Водночас, кількість виїздів українців до Євросоюзу продовжувала зростати – 10,5 млн. у 2015 р. та 12,5 млн. у 2016 р [1].

У процесі візової лібералізації з ЄС процедури оформлення віз для українців поступово спрощувалися, кількість шенгенських віз, виданих громадянам України, зростала. Якщо в 2010 р. українці отримали 1,28 млн. шенгенських віз, то в 2013 р. – уже 1,56 млн. Причому 38,6 % цих віз були багаторазовими. У 2014 р. багаторазових віз було оформлено 52,4 %. У 2015 р. – 56,8 % [2]. Цим частково можна пояснити зменшення кількості оформлених шенгенських віз – українцям видано 1,35 млн. шенгенських віз упродовж 2014 р., 1,19 млн. у 2015 р. Ще однією причиною, скорочення чисельності віз – ріст кількості відмов. У 2010 р. частка відмов становила 3,83 %, проте у 2013 р. скоротилася до 1,85 %. В умовах збройного конфлікту на території України вона знову почала зростати: 1,97 % у 2014 р., 3,4 % – у 2015 р [1]. Інтенсивності перетину українцями кордону у напрямку ЄС, сприяють угоди про малий прикордонний рух, укладені з Угорщиною в 2007 р., Польщею та Словаччиною в 2008 р., Румунією – в 2014 р [4]. Завдяки підписанню цих угод, громадяни, які проживають у прикордонній смузі, можуть без віз в'їжджати до сусідніх держав, заглиблюючись на їх територію на відстань від 30 км (Польща) до 50 км (інші сусідні держави) від кордону. Наприклад, згідно з даними опитувань міжнародних пасажирів, мешканцями 30-кілометрової прикордонної зони здійснюється до 65 % перетинів кордону з Польщею [3]. Впродовж останніх років поступово зростає чисельність українців, які проживають на території ЄС.

Наукове видання

«РЕГІОН – 2017: СТРАТЕГІЯ ОПТИМАЛЬНОГО РОЗВИТКУ»
МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
(м. Харків, 19 – 20 вересня 2017 р.)

Збірник наукових праць

Українською, англійською, російською мовами

Відповідальний за випуск: *Ю.І. Кандиба*

Комп'ютерне верстання: *О.С. Суптелю, М.О. Логвинова*

Підписано до друку 07.09.2017 р. Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Друк ризографічний.

Ум. друк. арк. 11,5. Обл.-вид. арк. 13,4.

Наклад 85 пр. Зам. № 0907/4-17. Ціна договірна.

61022, Харків, майдан Свободи, 4

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Надруковано з готового оригінал-макету у друкарні ФОП Петров В.В.
Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.

Запис за № 2480000000106167 від 08.01.2009 р.

61144, м. Харків, вул. Гв. Широнінців, 79-В, к. 137,

тел. (057) 778-60-34, e-mail: bookfabrik@rambler.ru